

УДК 78.09:7]316.77-057.212:37.091.2
DOI 10.32461/2226-3209.2.2025.339044

Цитування:

Пірус В. С., Пірус В. В. Комунікативна майстерність піаніста-концертмейстера і вокаліста: навчальні та виконавські практики. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2025. № 2. С. 443–449.

Pirus V., Pirus V. (2025). Communicative Mastery of the Collaborative Pianist and Vocalist: Educational and Performance Practices. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 2, 443–449 [in Ukrainian].

Пірус Володимир Степанович,
народний артист України, професор,
професор кафедри виконавського мистецтва
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
<https://orcid.org/0000-0002-6648-666X>
volodymyr.pirus@pnu.edu.ua

Пірус Владислав Володимирович,
заслужений діяч мистецтв України,
аспірант кафедри музичної україністики
та народно-інструментального мистецтва
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
<https://orcid.org/0000-0003-3289-0813>
vladyslav.pirus@pnu.edu.ua

КОМУНІКАТИВНА МАЙСТЕРНІСТЬ ПІАНІСТА-КОНЦЕРТМЕЙСТЕРА ТА ВОКАЛІСТА: НАВЧАЛЬНІ ТА ВИКОНАВСЬКІ ПРАКТИКИ

Мета роботи полягає у визначенні сутності, структури та ключових компонентів комунікативної майстерності піаніста-концертмейстера та вокаліста, обґрунтуванні її фундаментальної ролі у досягненні успішної творчої взаємодії в освітньому процесі вищих музичних навчальних закладів та у професійній концертній діяльності, а також в окресленні шляхів та педагогічних умов її ефективного формування.

Методологія дослідження ґрунтується на комплексному підході, що поєднує теоретичний аналіз наукової літератури з музикознавства, музичної педагогіки, психології творчості та міжособистісної комунікації; системний метод для розгляду комунікативної майстерності як цілісної структури та аналізу взаємодії «піаніст-концертмейстер – вокаліст» як динамічної системи; порівняльний аналіз для зіставлення різних підходів до розуміння ролі учасників дуету; герменевтичний метод для тлумачення сутності творчої взаємодії; метод узагальнення для систематизації висновків. Емпіричною базою слугували дослідження, що відображають педагогічну та виконавську практику у сфері концертмейстерства та вокального мистецтва. **Наукова новизна** дослідження полягає у комплексному обґрунтуванні комунікативної майстерності як фундаментальної інтегративної якості, що визначає успішність творчої взаємодії піаніста-концертмейстера та вокаліста через паритетний діалог, емпатію та ефективне використання комунікативних засобів, та у визначенні її ключової ролі для досягнення синергетичного ефекту в спільній інтерпретації. **Висновки.** Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що комунікативна майстерність піаніста-концертмейстера та вокаліста є фундаментальною, інтегративною основою їхньої успішної творчої взаємодії, яка визначає якість спільної інтерпретації вокального твору. Встановлено, що ця майстерність є багатокомпонентним феноменом, що охоплює глибокі психологічні та міжособистісні аспекти. Її структура ґрунтується на паритетному діалозі, емпатії, ефективному використанні вербальних та невербальних засобів комунікації. Підтверджено, що комплексне поєднання цих компетенцій веде до виникнення синергетичного ефекту. Практичне значення результатів полягає у можливості їх використання для вдосконалення системи вищої музичної освіти через цілеспрямоване формування комунікативних навичок, оптимізації репетиційного процесу та підвищення якості концертної діяльності.

Ключові слова: комунікативна майстерність, піаніст-концертмейстер, вокаліст, творча взаємодія, інтерпретація, навчальний процес, концертна діяльність, діалог, синергія, емпатія.

Pirus Volodymyr, *People's Artist of Ukraine, Professor of the Department of Musical Performance Art, Educational-Scientific Institute of Art of the Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*; **Pirus Vladyslav**, *Honoured Artist of Ukraine, PhD Student at the Department of Ukrainian Music Studies and Instrumental Folk Art, Educational-Scientific Institute of Art of the Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*

Communicative Mastery of the Collaborative Pianist and Vocalist: Educational and Performance Practices

The purpose of the article is to define the essence, structure, and key components of the communicative mastery of the collaborative pianist and vocalist; to substantiate its fundamental role in achieving successful creative interaction in the educational process of higher musical institutions and in professional concert activity; and to outline the pathways and pedagogical conditions for its effective formation. **The research methodology** is based on a comprehensive approach that combines theoretical analysis of scientific literature in musicology, music pedagogy, psychology of

creativity, and interpersonal communication; a systemic method for considering communicative mastery as a holistic structure and analysing the 'collaborative pianist – vocalist' interaction as a dynamic system; comparative analysis for contrasting different approaches to understanding the roles of duo members; a hermeneutic method for interpreting the essence of creative interaction; and a generalisation method for systematising conclusions. The empirical basis was formed by studies reflecting pedagogical and performance practice in collaborative piano and vocal art. **The scientific novelty** of the research lies in the comprehensive substantiation of communicative mastery as a fundamental integrative quality that determines the success of creative interaction between a collaborative pianist and a vocalist through parity dialogue, empathy, and effective use of communicative means, and in defining its key role in achieving a synergistic effect in joint interpretation. **Conclusions.** The conducted research allows to assert that the communicative mastery of the collaborative pianist and vocalist is a fundamental, integrative basis for their successful creative interaction, which determines the quality of joint interpretation of a vocal work. It has been established that this mastery is a multicomponent phenomenon encompassing profound psychological and interpersonal aspects. Its structure is based on parity dialogue, empathy, and effective use of verbal and non-verbal communication means. It has been confirmed that the complex combination of these competencies leads to a synergistic effect. The practical significance of the results lies in the possibility of their use for improving the higher music education system through the purposeful formation of communicative skills, optimising the rehearsal process, and enhancing the quality of concert activity. Prospects for further research are seen in developing methods for forming communicative mastery, studying its specifics in various contexts, and the impact of digital technologies.

Keywords: communicative mastery, collaborative pianist, vocalist, creative interaction, interpretation, educational process, performance activity, dialogue, synergy, empathy.

Актуальність теми дослідження. Мистецтво ансамблевого виконавства, зокрема унікальний творчий тандем піаніста-концертмейстера та вокаліста, посідає особливе місце у сучасній музичній культурі та освітньому просторі. Успішність такого дуету простежується у створенні глибокої, художньо цілісної та емоційно переконливої інтерпретації вокального твору, обумовлюється не лише індивідуальною технічною віртуозністю та музичною обдарованістю кожного з учасників. Дедалі очевиднішою стає вирішальна роль міжособистісної взаємодії, що ґрунтується на високому рівні комунікативної майстерності. Саме якість комунікації в дуеті, їхня здатність до емпатійного сприйняття, паритетного діалогу та ефективного використання вербальних і невербальних засобів спілкування стають тією рушійною силою, яка перетворює суму індивідуальних зусиль на синергетичний ефект спільної творчості. Незважаючи на значну увагу дослідників до психологічних аспектів музичного виконавства та педагогічних умов формування ансамблевих навичок, специфіка саме комунікативної майстерності у взаємодії піаніста-концертмейстера та вокаліста залишається недостатньо вивченою. Існує певний розрив між інтуїтивним визнанням важливості "взаєморозуміння" та "контакту" в ансамблі та глибоким науковим осмисленням структури, компонентів та механізмів функціонування комунікативної майстерності в цьому конкретному виконавському форматі. Більшість досліджень зосереджуються або на індивідуальних якостях концертмейстера, або на методиках роботи з вокалістом, тоді як сам процес комунікації як двосторонній, динамічний та визначальний для результату взаємодії часто залишається поза фокусом

детального аналізу. Актуальність проблеми посилюється сучасними вимогами до професійної підготовки музикантів. Успішна кар'єра як концертмейстера, так і вокаліста значною мірою залежить від їхньої здатності ефективно взаємодіяти з різними партнерами, швидко налагоджувати творчий контакт та досягати високого рівня ансамблевої злагодженості. Це особливо важливо в умовах навчального процесу у вищих музичних закладах, де закладаються основи професіоналізму майбутніх митців. Відсутність цілеспрямованого формування комунікативних компетенцій може призводити до непорозуміння, творчих конфліктів та, як наслідок, до зниження якості спільного музикування, навіть за наявності високого індивідуального потенціалу кожного з виконавців. Таким чином, виникає нагальна потреба у комплексному дослідженні комунікативної майстерності піаніста-концертмейстера та вокаліста як ключового фактора їхньої успішної взаємодії. Необхідно не лише визначити сутність та складові цього феномену, але й обґрунтувати його фундаментальну роль у навчальному процесі та концертній діяльності, а також окреслити шляхи та педагогічні умови його ефективного формування. Вирішення цієї проблеми сприятиме підвищенню якості професійної підготовки музикантів, оптимізації репетиційного процесу та досягненню вищих художніх результатів у сфері камерно-вокального виконавства.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання ефективної взаємодії у музичному ансамблі перебувають у фокусі уваги багатьох дослідників. Т. П. Карпенко та М. А. Печенюк присвятили свої праці принципам та методам спільної роботи піаніста-концертмейстера і студента-вокаліста [1]. К. Ю. Краснощок

запропонувала детальний аналіз етапів роботи зі співацьким голосом, наголошуючи на важливості паритетного партнерства [2]. Роль акомпанементу в естрадному вокалі, де невід'ємними є творча комунікація та імпровізація, аналізують А. А. Хлопотова, О. О. Опанасенко та С. О. Олейніков [11]. Специфічні риси піаніста-аккомпаніатора, його функцію "прихованого лідера" та значення таких якостей, як "вокальне вухо" і "передчуття соліста", вивчали Л. Ю. Несмашна та С. С. Сабрі [5]. Роль концертмейстера-піаніста у камерно-вокальних творах крізь призму діалогу та рівноправності висвітлюється у роботах С. Сабрі та Г. Гаценко [7]. Т. О. Молчанова у своїх роботах обґрунтувала паритетність виконавського тандему [3] та досліджувала ефект синергії у спільному виконавському процесі [4]. І. Сідорова, І. Науменко та Д. Стребкова досліджували організацію творчої взаємодії у тріаді "викладач-концертмейстер-студент", де принцип комунікативності є одним із ключових [9], а також аналізували вплив виконавської майстерності концертмейстера на підготовку педагога-музиканта, виділяючи комунікативність як важливу фахову характеристику [8]. О. Р. Тітова та І. М. Суботницький розглядали специфіку роботи концертмейстера в умовах дистанційного навчання, де комунікативні виклики набувають особливої гостроти [10]. Попри значну кількість праць, присвячених різним аспектам діяльності піаніста-концертмейстера, всебічне дослідження комунікативної майстерності як основи його успішної взаємодії з вокалістом, що охоплює навчальний процес та концертну діяльність, зберігає свою актуальність.

Мета дослідження – визначити сутність, структуру та ключові компоненти комунікативної майстерності піаніста-концертмейстера та вокаліста, обґрунтувати її фундаментальну роль у досягненні успішної творчої взаємодії в навчальному процесі та у професійній концертній діяльності, а також окреслити шляхи та педагогічні умови її ефективного формування.

Виклад основного матеріалу. Комунікативна майстерність у творчому тандемі піаніста-концертмейстера та вокаліста є динамічним, багатокомпонентним конструктом, що виходить далеко за межі простої передачі інформації. Вона постає як мистецтво вибудовування продуктивних міжособистісних стосунків, спрямованих на досягнення найвищого рівня художньої інтерпретації вокального твору. Ця майстерність є не вродженою якістю, а результатом цілеспрямованого розвитку

специфічних знань, умінь, навичок та особистісних рис обох учасників ансамблю, що формуються як у процесі навчальної діяльності, так і в ході концертної практики. Фундаментальною передумовою формування ефективної комунікативної взаємодії є усвідомлення та прийняття паритетності у дуеті. Історично склалося так, що роль концертмейстера нерідко недооцінювалася, зводяться до функції супроводу, що, як зазначає Т. О. Молчанова, позиціонувало його на «сходінці музиканта другого ґатунку» [3, с. 5]. Однак сучасне музикознавство та виконавча практика все наполегливіше стверджують інший підхід. Т. О. Молчанова переконливо доводить неактуальність такої ієрархічної моделі, наголошуючи, що сучасний виконавський тандем «піаніст-концертмейстер-соліст» слід інтерпретувати як «мистецтво діалогу», «рівноправний дует» [3, с. 7]. Саме такий підхід, де кожен учасник є повноцінним творчим партнером, створює підґрунтя для відкритого, конструктивного спілкування та взаємного збагачення. Цю думку підтримують С. Сабрі та Г. Гаценко, підкреслюючи, що правильне прочитання авторського задуму можливе лише за умови рівноправної взаємодії та глибокого взаєморозуміння між вокалістом і піаністом [7, с. 77]. Відмова від авторитарних моделей та перехід до партнерських стосунків трансформує репетиційний процес із простого відпрацювання технічних аспектів у захоплюючий акт спільної творчості, де, як зазначають І. С. Сідорова, Д. В. Стребкова та І. В. Науменко, відбувається «творча взаємодія», побудована на «партнерських міжособистісних взаєминах» [9, с. 138].

Центральним елементом комунікативної майстерності виступає емпатія – здатність не лише раціонально розуміти, але й емоційно відчувати стан партнера, його творчі наміри та переживання. Т. П. Карпенко та М. А. Печенюк вказують на «емпатійний характер стосунків» як на ключову умову успішного формування індивідуальності вокаліста та досягнення справжньої співтворчості з концертмейстером [1, с. 338]. Для піаніста-концертмейстера емпатія проявляється у так званому «передчутті соліста», про яке пишуть Л. Ю. Несмашна та С. С. Сабрі [5, с. 603]. Це вміння вловлювати найтонші нюанси дихання, фразування, агогічних відхилень вокаліста, що дозволяє миттєво реагувати та забезпечувати ідеальну синхронність і підтримку. Для вокаліста емпатія означає розуміння складності фортепіанної партії, її драматургічної ролі та готовність до узгодження власної інтерпретації з баченням піаніста. Розвинена емпатія

створює атмосферу довіри та психологічного комфорту, що є надзвичайно важливим для розкриття творчого потенціалу обох музикантів. Це сприяє формуванню єдиного психоемоційного простору, де, як зазначає Т. О. Молчанова, виникає установка на «співпрацю у взаємодії» [4, с. 81], що є фундаментальним підґрунтям для переконливого кінцевого результату. І. Сідорова, І. Науменко та Д. Стребкова також наголошують на важливості «психологічної інтуїції» та «партнерської творчості» як фахових характеристик концертмейстера [8, с. 47].

Невербальна комунікація у дуєті «піаніст-концертмейстер – вокаліст» часто є більш значущою, ніж вербальні інструкції, особливо безпосередньо під час виконання. Погляд, ледь помітний кивок голови, спільне дихання, узгодженість рухів – все це стає потужними засобами передачі виконавських намірів, емоційного настрою та координації дій. К. Ю. Краснощок, детально аналізуючи етапи роботи концертмейстера, зокрема «роботу над фразою з солістом», приховано вказує на важливість невербальних сигналів для досягнення єдності та «згладжування ударних і безударних складів, вирівнювання динаміки» [2, с. 71]. Втрата цього «живого контакту» та «емоційного зв'язку», як зазначають О. Р. Тітова та І. М. Суботницький при аналізі дистанційного навчання, є серйозним викликом, що ще раз підкреслює незамінність безпосередньої «живої» взаємодії для повноцінного музикування [10, с. 979]. Незважаючи на важливість невербальних аспектів, вербальна комунікація відіграє ключову роль на всіх етапах підготовчої роботи. Це стосується спільного аналізу музичного та поетичного тексту, обговорення стилістичних особливостей твору, визначення драматургічної лінії, узгодження інтерпретаційних концепцій, вирішення технічних проблем. І. С. Сідорова, Д. В. Стребкова та І. В. Науменко, розглядаючи педагогічні принципи взаємодії у навчальному процесі, виділяють «принцип комунікативності», що виявляється у вмінні учасників досягати спільної думки, виявляти взаємоповагу та готовність до співробітництва [9, с. 140]. Ефективна вербальна комунікація характеризується ясністю висловлювань, вмінням аргументувати свою позицію, готовністю слухати та чути партнера, конструктивно сприймати критику та надавати обґрунтований зворотний зв'язок. Як зазначають Т. П. Карпенко та М. А. Печенюк, концертмейстер має використовувати «зрозумілу конкретному студентів образну

лексику», що є проявом адаптивної вербальної комунікації [1, с. 339].

Успішна комунікативна взаємодія, що поєднує паритетність, емпатію, ефективну вербальну та невербальну комунікацію, неминуче призводить до виникнення синергетичного ефекту – явища, коли результат спільної творчості значно перевищує просту арифметичну суму індивідуальних можливостей кожного з виконавців. Т. О. Молчанова, досліджуючи цей феномен, визначає синергію як стан, де «"спільна енергетична дія суттєво переважає ефект кожного окремого виду"» [4, с. 80, цитуючи І. Єргієва], підкреслюючи, що в такому контексті «один плюс один дорівнює більше, ніж два». Синергія у дуєті піаніста-концертмейстера та вокаліста виникає не спонтанно, вона є наслідком тривалої, кропіткої роботи над налагодженням глибокого взаєморозуміння та психоемоційної синхронізації. Цей стан досягається тоді, коли творчі енергії партнерів не просто співіснують, а починають резонувати, взаємно посилюючи одна одну. Це означає, що концертмейстер не лише технічно бездоганно виконує свою партію, але й інтуїтивно відчуває найменші нюанси вокального висловлювання, підтримуючи, доповнюючи та іноді навіть провокуючи вокаліста на глибше емоційне розкриття. Вокаліст, у свою чергу, не просто опирається на акомпанемент, а активно взаємодіє з ним, черпаючи натхнення та знаходячи нові барви для свого виконання у багатстві фортепіанної партії. У такому процесі, як зазначає Т. О. Молчанова, відбувається «обмін інформацією, взаємозбагачення синергії, духовна єдність, розуміння та відповідна інтерпретація виконавцями» [4, с. 81]. Результатом такого резонансу стає створення єдиного, цілісного та емоційно насиченого психоемоційного простору. Це не просто сукупність двох індивідуальних емоційних станів, а нова, спільна реальність, що народжується безпосередньо в акті музикування. У цьому просторі стираються межі між «моїм» та «твоїм» баченням, і виникає спільне «наше» переживання музики. Саме цей єдиний емоційний потік, що пронизує кожну фразу, кожен звук, робить інтерпретацію по-справжньому живою та органічною. Така психологічна установка на «співпрацю у взаємодії», про яку також пише Т. О. Молчанова [4, с. 79], є фундаментальним підґрунтям для досягнення переконливого кінцевого результату. Важливо підкреслити, що синергетичний ефект не обмежується лише відчуттями самих виконавців. Він має потужний вплив на слухачське сприйняття.

Коли аудиторія відчуває цю внутрішню єдність, цю спільну енергетику дуету, виконання стає по-справжньому захоплюючим та незабутнім. Слухач стає не просто пасивним спостерігачем, а співучасником цього емоційного дійства, переживаючи разом із музикантами всю глибину та красу твору. Саме такий рівень взаємодії перетворює концертний виступ із простої демонстрації майстерності на справжній акт мистецтва, що залишає глибокий слід у душах. Досягнення такого синергетичного ефекту є найвищою метою спільної творчості піаніста-концертмейстера та вокаліста, свідченням їхньої глибокої комунікативної майстерності та художньої зрілості.

У контексті навчального процесу у вищих музичних закладах формування комунікативної майстерності є одним із пріоритетних завдань. Піаніст-концертмейстер, працюючи зі студентом-вокалістом, виступає не лише як виконавець, але й як педагог та наставник. А. А. Хлопотова, О. О. Опанасенко та С. О. Олейніков підкреслюють, що концертмейстер повинен володіти педагогічними навичками, надавати психологічну підтримку вокалісту та вміти відпрацьовувати проблемні елементи [11, с. 689]. Це вимагає від нього не лише виконавської, а й високої комунікативної компетентності, вміння знаходити індивідуальний підхід до кожного студента. І. Сідорова, І. Науменко та Д. Стребкова також зазначають, що «комунікативність, культурний світогляд, психологічна інтуїція, партнерська творчість, взаємодопомога» є важливими фаховими характеристиками концертмейстера, які безпосередньо впливають на якість підготовки майбутніх педагогів-музикантів [8, с. 47]. Викладач з постановки голосу чи вокалу, зі свого боку, має сприяти налагодженню конструктивного діалогу між студентом та акомпаніатором, навчати їх принципам партнерської взаємодії, адже, як зазначається у статті І. С. Сідорової, Д. В. Стребкової та І. В. Науменко, успішна сумісна діяльність забезпечується «єдністю методологічного, теоретичного та методичного аспектів» [9, с. 137]. Концертна діяльність виступає кульмінаційним етапом спільної творчості піаніста-концертмейстера та вокаліста, стаючи своєрідним іспитом для їхньої комунікативної майстерності. Саме на сцені, в умовах підвищеної емоційної напруги, відповідальності перед слухачем та неминучої присутності елемента непередбачуваності, повною мірою виявляється справжній рівень взаєморозуміння, психологічної сумісності та ансамблевої злагодженості дуету. Публічний

виступ не лише демонструє результат тривалої репетиційної роботи, але й вимагає від виконавців здатності до миттєвої мобілізації всіх своїх ресурсів, серед яких комунікативні навички посідають одне з чільних місць. Успішний концертний виступ – це завжди результат не лише досконалої індивідуальної технічної підготовки кожного з партнерів, але й, що не менш важливо, глибокої та послідовної комунікативної роботи, яка передувала виходу на сцену. Як зазначають І. С. Сідорова, Д. В. Стребкова та І. В. Науменко, «ситуація концертного виступу потребує від концертмейстера максимум уваги до партнера» [8, с. 48]. Це передбачає не лише слуховий контроль, а й постійну готовність до взаємодії, передбачення дій партнера та миттєву реакцію на них. Саме в процесі репетицій, через обговорення, спільний аналіз, пошук єдиного інтерпретаційного бачення та відпрацювання нюансів взаємодії, формується той фундамент комунікативної майстерності, який дозволяє дуету функціонувати як єдиний творчий організм. На сцені особливо гостро виявляється важливість таких аспектів комунікативної майстерності, як вміння підтримати партнера. Це може проявлятися у ледь помітному візуальному контакті, що додає впевненості, у гнучкому підлаштуванні темпу чи динаміки під поточний стан вокаліста, у здатності концертмейстера «підхопити» соліста у випадку невеликої похибки чи несподіваної зміни у виконанні. Як зазначають А. А. Хлопотова, О. О. Опанасенко та С. О. Олейніков, концертмейстер повинен надавати «психологічну підтримку вокалісту» [11, с. 688], і ця підтримка набуває особливої ваги саме в стресових умовах публічного виступу. Не менш важливим є вміння миттєво реагувати на непередбачувані ситуації. Концертне виконання – це живий процес, і в ньому завжди є місце несподіванкам: від акустичних особливостей залу до раптового хвилювання одного з виконавців. Здатність дуету швидко та злагоджено адаптуватися до таких змін, не втрачаючи при цьому художньої цілісності, є яскравим свідченням високого рівня їхньої комунікативної взаємодії та взаємної довіри. Це вміння «передчувати наміри вашого соліста», про яке пишуть Л. Ю. Несмашна та С. С. Сабрі [5, с. 603], стає критично важливим для збереження цілісності виконання. Збереження єдиної емоційної та драматургічної лінії протягом усього виступу також безпосередньо залежить від комунікативної майстерності. Це вимагає від партнерів не лише глибокого розуміння спільного інтерпретаційного задуму, але й здатності підтримувати емоційний контакт, спільно переживати музику та передавати ці

переживання слухачам. Як зазначають С. Сабрі та Г. Гаценко, саме через діалог та взаєморозуміння досягається «правильне прочитання авторського задуму» [7, с. 77], яке потім транслюється аудиторії. Таким чином, комунікативна майстерність, що охоплює емпатію, гнучкість, здатність до підтримки та миттєвої реакції, пронизує всі аспекти взаємодії піаніста-концертмейстера та вокаліста, від перших репетицій до кульмінаційного виходу на сцену, і є невід'ємною складовою їхньої успішної концертної діяльності. Вона виступає динамічним процесом, що вимагає постійного розвитку та вдосконалення від обох учасників творчого тандему. Саме високий рівень комунікативної майстерності забезпечує не лише технічну бездоганність виконання, але й ту художню цілісність, емоційну переконливість та енергетику, яка перетворює виступ на по-справжньому мистецький та незабутній для слухача. Отже, цілеспрямоване формування та реалізація комунікативних навичок є запорукою не лише технічно бездоганного, але й глибоко осмисленого, емоційно насиченого та художньо переконливого виконання вокальних творів, що робить розвиток цих навичок невід'ємною частиною професійної підготовки музикантів, орієнтованих на ансамблеве виконавство.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному обґрунтуванні комунікативної майстерності як фундаментальної інтегративної якості, що визначає успішність творчої взаємодії піаніста-концертмейстера та вокаліста через паритетний діалог, емпатію та ефективне використання комунікативних засобів, та у визначенні її ключової ролі для досягнення синергетичного ефекту в спільній інтерпретації.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що комунікативна майстерність піаніста-концертмейстера та вокаліста є фундаментальною, інтегративною основою їхньої успішної творчої взаємодії, яка визначає якість спільної інтерпретації вокального твору як у навчальному процесі, так і в концертній діяльності. Встановлено, що ця майстерність є багатокомпонентним феноменом, що виходить за межі суто технічних навичок і охоплює глибокі психологічні та міжособистісні аспекти. Структура комунікативної майстерності у тандемі «піаніст-концертмейстер – вокаліст» ґрунтується на паритетному діалозі, який передбачає рівноправність партнерів, взаємне визнання творчої індивідуальності кожного та спільний пошук інтерпретаційних рішень, відмову від авторитарних моделей взаємодії та утвердження атмосфери співтворчості.

Невід'ємною складовою визначено емпатію, що проявляється у здатності відчувати, розуміти емоційний стан і творчі наміри партнера, сприяючи створенню єдиного психоемоційного простору, необхідного для глибокого та узгодженого виконання. Саме емпатійне сприйняття дозволяє досягти рівня «передчуття соліста» концертмейстером та відповідної чутливості вокаліста, що є запорукою ансамблевої цілісності. Обґрунтовано вирішальну роль ефективного використання вербальних (чітке формулювання думок, конструктивний зворотний зв'язок, аргументоване обговорення інтерпретаційних аспектів) та невербальних (контакт очима, жести, спільне дихання, міміка) засобів комунікації, які забезпечують точність передачі виконавських завдань, координацію дій та емоційну синхронізацію партнерів на всіх етапах роботи. Доведено, що саме комплексне поєднання вищезазначених комунікативних компетенцій веде до виникнення синергетичного ефекту, коли результат спільної творчості значно перевищує суму індивідуальних можливостей кожного з виконавців, створюючи нову художню якість інтерпретації.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання для вдосконалення системи вищої музичної освіти через цілеспрямоване формування комунікативних навичок у студентів-вокалістів та піаністів-концертмейстерів. Це передбачає інтеграцію відповідних тем, спеціальних курсів, тренінгів та інтерактивних методик у навчальні плани, а також акцентування уваги викладачів на розвитку міжособистісної взаємодії. Розуміння механізмів ефективної комунікації сприяє оптимізації репетиційного процесу та підвищенню якості концертної діяльності вже сформованих професійних дуетів, дозволяючи свідомо вибудовувати партнерські стосунки та ефективніше вирішувати творчі завдання. Матеріали дослідження можуть слугувати основою для розробки методичних рекомендацій для викладачів спеціальних дисциплін та створення навчальних посібників.

Література

1. Карпенко Т.П., Печенюк М.А. Принципи та основні методи роботи сумісної діяльності концертмейстера і студента-вокаліста. *Збірник наукових праць. Випуск 8*. 2011. С. 336–342.
2. Краснощок К.Ю. Особливості роботи концертмейстера з співацьким голосом. *Журнал науковий огляд*. 2017. № 2 (34). С. 62–78.
3. Молчанова Т.О. Міра і пропорційність виконавського тандему «піаніст-концертмейстер»

солоїст». *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Мистецтвознавство*. 2014. №2. С. 3–9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPUm_2014_2_3 (дата звернення: 10.05.2025).

4. Молчанова Т. О. Ефект синергії у спільному виконавському процесі. *Вісник КНУКиМ. Мистецтвознавство*. 2021. Вип. 44. С. 79–85. URL: <http://arts-series-knukim.pp.ua/article/view/235324> (дата звернення: 10.05.2025).

5. Несмашна Л. Ю., Сабрі С. С. Характерні риси концертмейстера в контексті його професійного становлення в вокальному класі. *«Молодий вчений»*. 2017. № 11. С. 602–605. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_11_148 (дата звернення: 10.05.2025).

6. Поліщук А. В., Сабрі С. С. Роль концертмейстера у процесі впровадження сучасних методик викладання естрадного вокалу. *Міжнародний вісник: культурологія, філологія, музикознавство*. 2018. Вип. II (11). С. 194–198.

7. Сабрі С., Гаценко Г. Роль концертмейстера-піаніста у камерно-вокальних творах. *Імідж сучасного педагога*. 2019. № 6 (189). С. 77–80. URL: <https://isp.pano.pl.ua/article/view/184152> (дата звернення: 10.05.2025).

8. Сідорова І., Науменко І., Стребкова Д. Уплив виконавської майстерності концертмейстера на професійну підготовку майбутнього педагога-музиканта. *Мистецтво в культурі сучасності: теорія та практика навчання*. 2024. № 4. С. 45–51. URL: <https://intranet.vspu.edu.ua/eduarts/index.php/journal/article/view/51> (дата звернення: 10.05.2025).

9. Сідорова І. С., Стребкова Д. В., Науменко І. В. Організація творчої взаємодії викладача, концертмейстера і студента у процесі освоєння вокально-хорових дисциплін. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 57. Т. 2. С. 137–141. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2023/57/part_2/57-2_2023.pdf (дата звернення: 10.05.2025).

10. Тітова О. Р., Суботницький І. М. Робота концертмейстера в класі вокалу при дистанційній формі навчання. *Perspectives of contemporary science: theory and practice* : XII Міжнар. наук.-практ. конф. 13–15.01.2025, Львів, Україна. С. 975–979. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/42482> (дата звернення: 10.05.2025).

11. Хлопотова А. А., Опанасенко О. О., Олейніков С. О. Роль та специфіка акомпанементу у процесі виховання естрадних вокалістів. *Молодий вчений*. 2017. № 11. С. 688–691. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_11_169 (дата звернення: 10.05.2025).

References

1. Karpenko, T. P., & Pecheniuk, M. A. (2011). Principles and Main Methods of Joint Activity of an Accompanist and a Student-Vocalist. *Zbirnyk naukovykh prats*, (8), 336–342 [in Ukrainian].

2. Krasnoshchok, K. Yu. (2017). Features of the Accompanist's Work with the Singing Voice. *Zhurnal naukovyi ohliad*, 2 (34), 62–78 [in Ukrainian].

3. Molchanova, T. O. (2014). Measure and Proportionality of the Performing Duo 'Pianist–Accompanist–Soloist'. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Serii: Mystetstvoznnavstvo*, (2), 3–9. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPUm_2014_2_3 [in Ukrainian].

4. Molchanova, T. O. (2021). The Synergy Effect in Joint Performing Process. *Visnyk KNUKiM. Serii: Mystetstvoznnavstvo*, (44), 79–85. Retrieved from <http://arts-series-knukim.pp.ua/article/view/235324> [in Ukrainian].

5. Neshmashna, L. Yu., & Sabri, S. S. (2017). Characteristic Features of an Accompanist in the Context of his Professional Formation in the Vocal Class. *Molodyi vchenyi*, (11), 602–605. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_11_148 [in Ukrainian].

6. Polishchuk, A. V., & Sabri, S. S. (2018). The Role of an Accompanist in the Process of Implementing Modern Methods of Teaching Pop Vocal. *Mizhnarodnyi visnyk: kulturolohiia, filolohiia, muzykoznavstvo*, II (11), 194–198 [in Ukrainian].

7. Sabri, S., & Hatsenko, H. (2019). The Role of the Accompanist-Pianist in Chamber Vocal Works. *Imidzh suchasnoho pedahoha*, 6 (189), 77–80. Retrieved from <https://isp.pano.pl.ua/article/view/184152> [in Ukrainian].

8. Sidorova, I., Naumenko, I., & Strebkova, D. (2024). The Influence of the Accompanist's Performing Skills on the Professional Training of a Future Music Teacher. *Mystetstvo v kulturi suchasnosti: teoriia ta praktyka navchannia*, (4), 45–51. Retrieved from <https://intranet.vspu.edu.ua/eduarts/index.php/journal/article/view/51> [in Ukrainian].

9. Sidorova, I. S., Strebkova, D. V., & Naumenko, I. V. (2023). Organisation of Creative Interaction of a Teacher, Accompanist and Student in the Process of Mastering Vocal and Choral Disciplines. *Innovatsiina pedahohika*, (57), vol. 2, 137–141. Retrieved from http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2023/57/part_2/57-2_2023.pdf [in Ukrainian].

10. Titova, O. R., & Subotnytskyi, I. M. (2025). The Work of an Accompanist in a Vocal Class with a Distance Learning Form. XII International Scientific and Practical Conference 'Perspectives of contemporary science: theory and practice', Lviv, Ukraine, 13–15 January 2025, 975–979. Retrieved from <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/42482> [in Ukrainian].

11. Khlopotova, A. A., Opanasenko, O. O., & Oleinikov, S. O. (2017). The Role and Specifics of Accompaniment in the Process of Educating Pop Vocalists. *Molodyi vchenyi*, (11), 688–691. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_11_169 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 12.05.2025

Отримано після доопрацювання 13.06.2025

Прийнято до друку 23.06.2025